

דף קכה

קצד. עצם הקולית, סתומה או מנוקבת – מה דינה לענין הטומאות דלהלן?

- א. טומאת מת – במגע, משא ואוהל.
- ב. טומאה שגזרו חכמים על קדשים שנתותרו.
- ג. טומאת נבלות – במגע ובמשא.
- ד. טומאת שרצים.

א. קולית המת, בין סתומה בין מנוקבת – מטמאת במגע ובמשא (כדין עצם כשעורה).

לענין טומאת אוהל – אם יש עליה כזית בשר, מטמאת באהל. אין עליה כזית בשר ויש בה מוח כזית, בין לח בין שנתייבש ונעקר בתוך חללה – טומאה בוקעת ועולה, והמאהיל כנגד המוח – נטמא. (וי"ל שגם ר' יוסי מודה בדבר, שטומאה בוקעת, שלא כשאר טומאה טמונה שאינה בוקעת לשיטתו. ע' תד"ה קסבר. ונראה שכן נקטו לעיקר. ומה שכתבו התוס' בד"ה נוגע, כוונתם שלכך לא מסתבר להעמיד כר' יוסי, כיון שמודה בקולית. וכ"כ התורא"ש.) אין בה כזית מוח – לר' יהודה בדר"ח, אינו מטמא באהל. ואילו לאביי ולר' יוחנן ולר' אלעזר – מטמא באהל, (שמוח שהיה מבפנים מעלה ארוכה מבחוץ, כשהגוף חי, הלכך נחשבת הקולית כאבר לטמא באהל אפילו ללא בשר), מלבד אם שפה לרחבה מסביבה. (התוס' צדדו שלריו"ח אפילו שפה – מעלה ארוכה), או שהמוח נתייבש ומתקשקש בחלל העצם.

ב. טומאה שגזרו חכמים על הנותר שמטמא את הידים – הקולית מטמאת, אפילו אין בה כזית מוח, בין סתומה בין מנוקבת, היות ושימשה את הנותר, שהרי היה בה בעבר כזית מוח. (רב מרי בר אבוה אמר רב יצחק, וכסבר התוס'. ויש דעה הסוברת שאם אין כעת מוח, אין על העצם דין נותר. כ"כ במגילת ספר (על הסמ"ג, ל"ת שנו) בדעת הרמב"ם. וע' שבט הלוי ח"ח קיא. וע"ע: משל"מ – קרבן פסח י, ב; רעק"א.)

ג-ד. קולית נבלה וקולית השרץ (שאינן עליהן כזית בשר) – סתומים, אינם מטמאים לא במגע ולא במשא, כיון שעצם נבלה / שרץ אינה מטמאת (בנבלתה). וכל מקום שא"א ליגע בטומאה עצמה, אין השומר מטמא, וכל שאינו בא לכלל מגע אינו בא לכלל משא (הנגע והנשא). ולעיל (קכד) נסתפק ר' אויא שמא ר' ישמעאל חולק על סתם מתניתין ואינו משוה בין מגע למשא, ואפילו קולית סתומה אפשר שתטמא במשא.

קולית נקובה, אפילו נקב כחוט השערה – מטמאת במגע ובמשא, שאפשר לבוא לכלל מגע (ע"י הכנסת שערה לתוכה. ולהלן קכו: נתרבה מהנגע יטמא. וכן בשרצים – מהטמאים), ועל כן מטמאת העצם כשומר. ודוקא אם יש בתוכה כזית מוח, אבל אין כזית מוח – אינה מטמאת (שאינן העצם מצטרפת לטמא, כנ"ל קיח).

ואולם לאביי ור' יוחנן, מוח שבפנים מעלה ארוכה מבחוץ, ולכן אפילו קולית סתומה שאין בה כזית מוח, מטמאת במגע ובמשא, שהרי היא כאבר שלם, מלבד אם שפה או במוח המתקשקש, שכבר נתייבש. חישב לנקבה ולא ניקבה – הרי היא כנקובה, שמחוסר נקיבה לאו כמחוסר מעשה דמי. (גמרא קכו: והרמב"ם פסק שהוא ספק. וכנראה היתה לו גרסא אחרת. ע"ש בשטמ"ק.)

קצה. א. האם יש שם 'מגע' לטומאת אוהל, ומאי נפקא מינה?

- ב. מלא תרווד רקב המת – האם מטמא במגע, במשא ובאהל?
- ג. חבלים וסריגים (רשתות) – האם הם חוצצים בפני הטומאה?

א. לפי הסבר ר' יוחנן למשנתנו, סובר תנא דמתניתין שטומאת אהל נחשבת 'טומאת מגע'. ודוקא כשמהיל על המת או שהמת מאהיל עליו, בין למטה מטפח בין למעלה מטפח, אבל דבר אחר המאהיל על המת ועליו – אינו נקרא 'מגע'. וכן סובר ר' יוסי – כהסבר רבא. אבל לאביי אין נחשב 'מגע' אלא למטה מטפח מהמת, אבל למעלה מטפח – אינו 'מגע'. ולר' זירא (בפירוש משנת אהל) – רק טומאת רצוצה נחשבת 'מגע', ואפילו למעלה מטפח. (ואביי ורבא אינם סוברים סברה זו, לחלק בין רצוצה לשאינה רצוצה. עפ"י תוס').

לדעת רבי שמעון (קכו), טומאת אהל אינה בגדר 'מגע' כלל.

ונפ"מ בכל זה – לענין צירוף, לנוגע בחצי-זית ומאהיל בו זמנית על חצי-זית, שהכלל הוא ששתי טומאות משני שמות אינן מצטרפות.

א. בחדושי הגר"ח (טו"מ יט, א) כתב שהרמב"ם פסק להלכה כרבא. ואילו בחזו"א (ריד) כתב בדעת הרמב"ם שהלכה כר' זירא, אלא שאפשר שר"ז מודה למטה מטפח. ואמנם הביא שם שדעת הרא"ש והגר"א לפסוק כרבא. וע"ע בהרחבה בקה"י – טהרות כא.

ב. י"א שאעפ"י שלדעת הרמב"ם אין נכרי מטמא באהל, הריהו מטמא בטומאה רצוצה, שהיא כמגע. ע' אדרת אליהו – חקת; אור שמח – טו"מ א, יג; תשובת הגאון מרוגאצ'וב (נדפסה ב'מוריה' ריו-ריח, עמ' לו); שו"ת דובב מישרים ח"א קיג, ב).

ב. מלא תרווד רקב – מטמא במשא ובאהל. שיעור זה הלמ"מ. אבל במגע אינו מטמא, שהרי הרקב אינו מחובר כאחד, והנוגע לא נגע בכולו. (לדעה שאין אהל מטמא לחצאים (כדלעיל) לכאורה אין תרווד רקב מטמא באהל, שהרי הרקב מופרד. כ"כ בתורת חיים. ואולם התורא"ש (נדה כז) כתב שהלמ"מ היא שהרקב מטמא באהל ולא במגע, ולא משום הסברה הנזכרת).

ג. חבלי מטה וסריגי חלונות, שאין בניהם פותח טפח – חוצצים בין בית ועליה, שאם נמצא מת בצד זה, אין הטומאה עומדת לצד האחר, שהרי החבלים בטלים לתקרה הלכך מהוים חציצה.

היו החבלים מתוחים באויר ממעל למת, והאהיל על החבלים – אם היו החבלים סמוך למת פחות מטפח – טומאה בוקעת ועולה, מלבד לדעת ר' יוסי הסובר טומאה טמונה אינה בוקעת ועולה (אביי. ואולם מדברי רבא משמע לכאורה שר' יוסי אינו חולק כאן, שהרי זה כמת בכסותו, שהכסות בטלה למת ואינה חוצצת. ואולם בשאר מקומות לר' יוסי טומאה רצוצה אינה בוקעת, אף לרבא. וכמוש"כ בקה"י טהרות כח).

היה בין המת לחבלים טפח ויותר – המאהיל כנגד הנקב, טמא, שאין כאן חציצה, כיון שאינו מבטלם שם. האהיל כנגד החבל ולא כנגד הנקב – טהור. (והרמב"ם השמיט זאת. ובאר בקהלות יעקב (טהרות כח) שברייטא זו סוברת כר' יוסי שטומאה רצוצה אינה בוקעת, אבל להלכה שהיא בוקעת, המאהיל כנגד החבלים טמא, לפי שאין כאן 'אהל' שחוצץ, והרי זו טמאה רצוצה הבוקעת ועולה. ע"ש בבאור).

דפים קכה – קכו

קצו. א. תיבת המגדל (– כלי עץ גדול שאינו מקבל טומאה) העומד בבית, שאין בפיתחה פותח טפח – האם עוברת טומאה (מת) ממנה לבית או מן הבית לתוכה?

ב. כלב שאכל בשר המת, והכלב מוטל על אסקופת הבית – האם כל אשר בבית יטמא?

א. תיבת המגדל העומד בבית, שאין בפתחה פותח טפח – אם יש בחללה טפח, אזי אם פיתחה פונה לפנים הבית, וטומאה (מת) בתיבה – הבית טמא, לפי שטוף טומאה לצאת לבית. (רש"י כאן כתב שהיא טומאה מדרבנן. ויש חולקים). ר' יוסי מטהר, מפני שיכול להוציאה לחצאין או לשרפה במקומה. (ומודה ר' יוסי במת שלם, שסופו לצאת משם. תוס'). טומאה בבית – מה שבתוך התיבה טהור. היה המגדל עומד בפתח הבית, ופתח התיבה לחוץ – אין הטומאה עוברת מכאן לכאן, שהרי אין סופה לצאת לבית.

אין חלל התיבה פותח טפח, וטומאה בתיבה – לתנא קמא, טמא בכל אופן, בין שהפתח לפניו בין שהוא לחוץ, כי טומאה טמונה בוקעת. ור' יוסי מטהר.

ב. כלב שאכל בשר המת – אם הכלב חי, טומאה שבתוכו אינה מטמאה, שטומאה בלועה אינה מטמאה.

מת הכלב ומוטל על אסקופת הבית – נחלקו תנאים; –

לר' מאיר, אם צוארו נכנס לשטח האסקופא (הגם ששאר גופו בחוץ), ויש בצואר רוחב טפח – הטומאה נמשכת לבית, ואפילו אין בחלל הצואר טפח, די ברוחב טפח להחשב כאהל להמשכת טומאה. (שסובר חוקקין להשלים, וכאילו יש שם חלל פ"ט. תוס').

לר' יוסי, אין הבית טמא אלא כאשר יש חלל טפח פנוי בצואר. (ואין צריך חלל ברום טפח, אלא גם כשהעליון שוכב על התחתון, רואים את התחתון כאילו אינו. חזו"א).

ועוד זאת אמר ר' יוסי: רק אם נכנס לפניו מן השקוף (– מקום חבטת הדלת), אבל מן השקוף ולחוץ – נידון כמחוץ לבית. (ודוקא שאין גג טפח מן השקוף ולחוץ, שאם יש שם גג טפח, הרי זה אוהל שפתוח לבית, וטומאה נכנסת לבית. עפ"י תוס').

לר' אלעזר, הבית טמא רק אם אחורי הכלב לפניו הבית, שמשם דרכה לצאת (בחייו), אבל פיו לפניו ושוליו לחוץ – הבית טהור. (אלא אם יש שם חלל טפח, כמו שאמר ר' יוסי. עפ"י חזו"א).

לר' יהודה בן בתירא, בין פיו לפניו בין שוליו לפניו – הבית טמא. (רש"י כתב שאין צריך טפח בצואר או בשולים. והחזו"א תמה, שנראה שלכו"ע צריך טפח, שאל"כ אין כאן אוהל להמשיך הטומאה לבית. אלא נחלקו אם צריך חלל טפח, בשולים או בפה.

עוד כתב בחזו"א, שאם הכלב מוטל בפנים עד החוזה, במקום שיש שם חלל טפח, לכו"ע הבית טמא, ואפילו אין בצוארו או בשוליו טפח. לא נחלקו אלא כשרק קצה הכלב לפניו, בשולים או בפה).

דף קכו

קצו. א. אלו דברים המטמאים בטומאת-מת, מטמאים במגע ובמשא ולא באהל; במגע ובאהל ולא במשא; במשא ובאהל ולא במגע?

ב. ביצת השרץ – האם היא מטמאה?

ג. עכבר שחציו בשר וחציו אדמה; עכבר שבים – האם הם מטמאים?

ד. שערה שבגוף – האם היא מעבירה טומאה במגע?

א. עצם כשעורה מטמאה במגע ובמשא ולא באהל.

גולל ודופק – במגע ובאהל ולא במשא.

מלא תרווד רקב – במשא ובאהל ולא במגע.